

dat om ernstige redenen, die zij naar voren brengt, beveelt, men niet moet tegenspartelen, noch de kerk onverstandig in dat zeer presente gevaar, waarmee de overheid dreigt, werpen: als maar dat kerkverband geenerlei vermindering in de oefening van de zuivere leer en tucht meebrengt.⁴⁾ De rechtsvraag blijft dan rusten, behalve dat Voetius laat uitkomen, dat er z.i. rechtmatige politieke en kerkelijke redenen kunnen zijn, die zulk een dwang zóó noodzakelijk zouden maken, dat de overheid in hare consciëntie en vóór God dan hare macht niet zou misbruiken.⁵⁾ Feitelijk hebben we hier wederom de redeneering van het „tullius esse“, wat veiliger, beter is.

Binden de besluiten der meerdere vergaderingen, althans die aangaande de geloofsleer en de zeden en wat substantieel inzake tucht en kerkelijke bestuursinrichting door Gods Woord zelf is voorgeschreven, de consciëntie? Voetius antwoordt op deze vraag: Materiëel, indirect, en per accidens (hijkomstigheid), wordt dat toegegeven; maar formeel, rechtstreeks en op zichzelf, ontken ik dat. Want voorzover een regel op kerkelijke wijze gesteld is, verplicht die niet meer dan onze Catechismus, (Catechesis schrijft Voetius), of het Symbool van Athanasius, of welke Belijdenis, of welk Formulier van overeenstemming, dat met Gods Woord overeenkomt en daaruit genomen is. Hoewel de materie in die geschriften verval, verplicht, uit kracht van de Schrift of het Goddelijk voorschrift.⁶⁾

Uit deze voorstelling en woorden ademt wel een andere geest, dan die „verzet tegen kerkelijke vergaderingen“ als grond voor schorsing en afzetting verklaart. Besluiten van meerdere kerkelijke vergaderingen, zelfs aangaande de Goddelijke leerinzen van geloof en zeden, verplichten of binden de consciëntie niet qua kerkelijke besluiten, zegt hij, doch omdat zij, en dan natuurlijk voorzover zij, materiëel overeenstemmen met Gods Woord.

Voorts waarschuwt Voetius tegen het vermenigvuldigen van kerkelijke bepalingen, waardoor niets overgelaten zou worden aan de zorg en wijsheid van dienaren des Woords, ouderlingen, kerkeraden.⁷⁾

Ook bespreekt hij de vraag, of eene synode tegen iemand een besluit nemen kan, zonder hem gehoord te hebben. Hij antwoordt op die vraag, dat iemand gehoord kan worden vóór de synode, of, als hij afwezig is, door een pleitbezorger zijner zaak, aan wien hij eene opdracht gegeven heeft, of in zijne geschriften en boeken. Op welke wijze hij echter gehoord worde, zonder dat hij in zijne zaak gehoord is, wordt hij niet veroordeeld.⁸⁾

Ware daarmede ook meer gerekend op de Synodes van 1933 en 1936 ten aanzien van Ds K. van Dijk te Wonosobo.

Met dank aan den Redacteur, Prof. Dr. K. Schilder, voor de mij afgestane ruimte in de kolommen van „De Reformatie“, worde deze artikelenreeks thans beëindigd.

S. GREIJLDANUS.

Naschrift. Met zijne te dezer zake gewone (on)nauwkeurigheid schrijft Prof. Dr. H. H. Kuyper in „De Heraut“ van 5 Juni j.l.: „Prof. Greydanus komt er althans ruiterlijk en romd voor uit, dat hij met Voetius, met de Dordtsche Synode, met de Westminsterse Confessie het niet eens is“. Nu heb ik aangewezen, dat men bij de Dordtsche Synode rekenen moet met wat zij zelve zegt omtrent de verhouding der overheid te haren aanzien, en aangaande haren wensch en hare beschouwing betreffende de overheid. En inzake de Westminsterse Confessie heb ik bewezen, dat het beroep op haar door Prof. Dr. H. H. Kuyper niet opging, omdat het in haar ter plaatse niet ging over het punt nu in geschil. En wat Voetius betreft: Ik geef in deze artikelenreeks niet mijne be-

4) An Magistratus possit compulsoribus uti, immo absolutâ auctoritate Ecclesiae aut Ecclesiis, si quae nolint coire in classicalem aut synodalem correspondentiam, hoc mandare, sub poena negandae libertatis exercitii. Resp. 1. Titulum seu Potestatem et potentiam esse paucos illum, negari non potest: cum Ecclesia sit in politia... 2. Saltem cum ob graves, quas praetendit, rationes, hoc mandatum, non est reluctantum, nec Ecclesia improdenter in praesentissimum illud periculum, quod Magistratus comminatur, conijcienda: si modo in purae doctrinae et disciplinae exercitiis diminutionem nullam haec correspondentia attulerit, p. 288.

5) Quando autem iustae rationes politicae et Ecclesiasticae talem compulsorem tam necessariam faciunt, ut in foro consciëntiae et coram Deo non abutatur sua potestate: hic nunc non est explicandum. Vide supra part. 1. lib. 4. tr. 1. p. 288.

6) An illi saltem Canones consciëntiam obligent, qui continent dogmata divina fidei aut morum, aut substantiale quid disciplinae seu politicae Ecclesiasticae ipso verbo Dei praescriptum. Resp. Materialiter, indirecte, et per accidens conceditur: sed formaliter, directe, et per se Neg. Quatenus enim Canon est Ecclesiasticae constitutus, non magis obligat quam Catechesis nostra, aut Symbolum Athanasii, aut quaecunque Confessio, aut quaecunque Formula consensus cum verbo Dei conveniens et ex eo desumpta. Quamvis materia illis Scriptura contenta obliget ex vi Scripturae seu praecipii divini, p. 220.

7) Haec monenda duximus: ut cautiore, si fieri possit, aliquos reddamus, in Constitutionibus classicibus cupide multiplicandis, novis subscriptionibus, quaecunque particulari occasione oblata urgendis, et infinita facta perpetuis ac generalibus determinationibus circumscribendo: quasi nihil curae et prudentiae Ministrorum, Seniorum, Synedriorum esset relinquendum, p. 233.

8) An decidere possit synodus contra aliquem non auditum? Resp. Auditor quis vel coram synodo: vel absens per procuratorem causae suae, cui mandatum dedit: vel in scriptis et libris suis. Quocumque modo audiatur, inauditâ causâ non condemnatur, p. 322.

schouwing, doch die van Voetius over het wezen der meerdere kerkelijke vergaderingen (met wiens principiële uiteenzettingen ik het echter volkomen eens ben); en heb dus ook tot taak, na te gaan en in het licht te stellen, of Voetius het steeds met zichzelf eens is, of niet, d.i. of wat hij op de eene plaats schrijft, overeenstemt met wat hij elders schrijft. Zoo eerst kan men recht leeren inzien, wat Voetius' voorstellingen zijn. Maar Prof. Dr. H. H. Kuyper, die toch niet zoo bijzonder in Voetius schijnt thuis te zijn, daar hij anders als Promotor zijn leerling wel niet ongecorrigeerd zulk eene misteekening op fundamentele punten van Voetius' leer over het Gereformeerde kerkrecht zoude hebben laten geven, moest het toch met de juistheid in de weergave van ander schrijver wat consciëntieuzer nemen. Zoo veroorlooft hij zich in de jongste „Heraut“, van 12 Juni j.l., te mijnen aanzien wederom deze enormiteit: „Dat Prof. Greydanus, die van zulk een macht van Christus over heel zijn Kerk, zoowel de plaatselijke kerk als van de kerken saam uitgeoefend door zijn koninklijke ambtenaren, niets weten wil, is een geschil, waarop ik thans niet verder wil ingaan“. Ik zou de macht van Christus over Zijne kerk, de plaatselijke, en de kerken saam, loochenen, daar niets van willen welen! Waar, op welke wijze, heb ik die ook maar in eenig opzicht ontken?

Wanneer ook Dr. W. A. van Es schrijft: „Reeds, dat hij daarin, en in dit zulk een belangrijk punt, tegen Voetius gaat polemiseren, wekt bedenking“, „Gereformeerd Kerkblad“ van de Gereformeerde Kerk van Leeuwarden, 4 Juni j.l., ziet hij blijkbaar evenzeer voorbij, dat niet ik tegen Voetius polemiseer, maar slechts aanwijs, hoe Voetius met zichzelf in strijd komt. Dat maakt nog al wat verschil. Nu kan ik mij daarin natuurlijk vergissen. En meent men dat, dat men het dan AANTOONE. (Dat moge ook Ds J. Douma te Britsum bedenken.) Maar men moet niet een geheel onjuiste voorstelling van zaken geven. Voorts schijnt Dr. W. A. van Es in wat hij verder schrijft, er niet op gelet te hebben, dat Voetius ontken, dat classes en synodes eene eigene dwingende macht hebben, en dat hij aan haar slechts eene ontleende en gedelegeerde toekent, wat ik juist ook nog in hetzelfde nummer van „De Reformatie“ van 27 Mei j.l., waarvan hij melding maakt, uitdrukkelijk aanwijs.

Wanneer men anderen wil bestrijden, moet men toch in de eerste plaats zorgen voor nauwkeurigheid.

In de polemiek komt het vóór al het andere aan op waarheid en nauwkeurigheid.

S. G.

P.S. Moge ik hier mijnen dank betuigen aan Prof. Dr. K. Schilder, Prof. Dr. K. Dijk, Prof. Dr. H. H. Kuyper, Ds J. H. Rietberg, voor hunne gelukwensen in „De Reformatie“, „De Bazuin“, „De Heraut“, „De Wachter“, met mijne benoeming tot professor h.c. te Debreen.

S. GREIJLDANUS.

UIT DE SCHRIFT

Het apostolisch programma.

(Tegen het sadduceïsme)

...een hummer met ons getuige worde van Zijn opstanding. Hand. 1:22b.

Toen Petrus in de formuleering van de taak van den te kiezen apostel een programma ontvouwde voor de propaganda van het evangelie van Jezus Christus in Jerusalem in de naaste toekomst, heeft hij ook wel aan de richting der Sadduceërs gedacht.

Hij wil den strijd van Christus om Israël gestreden hebben door de representanten van Christus, die Hij zelf als apostelen daartoe stelde. En hij wil allereerst de valsche leiding in het Jodendom aanlasten. Petrus had wel gaven voor „propaganda-leider“. Hij ziet naast den Farizeër den Sadduceër streven naar de hegemonie.

Wanneer het getuigenis der opstanding des Heeren Jezus zich tegenover den Sadduceër stelt, heeft het wel met een geheel andere positiekeuze tegen Christus te doen, dan in het farizeïsme wordt gevonden.

Zoals bekend, loochent de Sadduceër de opstanding des vleesches. Anders dan de Farizeër verzet hij zich tegen de opstandingsgedachte op zichzelf. Merkwaardig is, dat de actie tegen de apostelen in den eersten tijd in Jerusalem telkens opkomt uit den kring der Sadduceërs, dergenen, die leidende functies in den tempeldienst bezetten, uit de priesterklasse, Hand. 4:1 vlg.

Het is niet licht te zeggen, vanwaar de sadduceesche dwaling ten aanzien van de opstanding haar oorsprong had. Maar wel zeker is, dat de sadduceesche levensbeschouwing ook hierin van de farizeesche onderscheiden was, dat zij veel minder practische behoefte had aan een dergelijk dogma. De Sadduceër zoekt het heil voor Israël niet in een verre toekomst, maar in de resultaten van

een reële politiek in het heden. Hij bezet in dat heden het kussen in Jerusalem. Hij sluit het accord tusschen de tempel aristocratie en de roomeinsche overheerschers. En aldus bevordert hij op een vrijzinnige wijze het geluk van het volk, dat aan zijn tempel is gehecht.

Een prediking als van de apostelen, die zoo ernstig rekening hield met de opstanding, is voor het nationalisme van den Sadduceër een bedreiging. Wat viel niet te duchten van dweepers, die de opstanding niet voor een leerstelling van de boeken van Mozes en een bestanddeel van het apocalyptisch dogma hielden, maar voor een werk dat God gedaan had aan den grooten Tegenstander van den priesteradel in Jerusalem, Jezus van Nazaret? De opstandingstheorieën, gelijk die in de kringen der Farizeërs gangbaar waren, betekenden voor de practijk der sadduceesche baantjes en postjes niemendal. Geen Farizeër maakte meer, sinds een smadelijke en smartelijke nederlaag van de farizeesche politiek in de dagen van Alexander Jannaeus, van zijn dogma een politiek programma. Maar dit Messianisme van de apostelen van Jezus is even gevaarlijk als de beweging, die de Sadduceërs bij Jezus hebben gevreesd, en die één hummer had gebracht tot de conclusie, dat het beter is, dat één man sterft, dan dat het heele volksbestaan, den status quo der roomeinsche opperheerschappij en der sadduceesche familieregeering, in gevaar kwam.

De uiteenzetting van het apostolisch programma richt zich scherp tegen de doelstelling van den Sadduceër.

Deze wil veiligheid voor zijn positie. Met de nonchalance van den doorsnee-vrijzinnige leeft hij en ook een bepaalde ketterij is hem bruikbaar om alles te laten zooals het is. Er moet een wacht bij het graf van Jezus, en voorgoed moet de kop worden uitgenepen uit een zoo pernicieuse beweging. De Sadduceër is een vrijzinnig mensch, hij is gewoon zijn verstand te gebruiken en verstandig in te grijpen.

Maar het apostolisch getuigenis staat vierkant tegenover de levensbeschouwing, die zich door Gods werken niet van haar stuk wil laten brengen. En tegenover de aanhangers van een dergelijke beschouwing, die zich door Gods doen niet willen laten overrompelen.

De opstanding van Christus is het gericht geweest over de idealen van de Sadduceërs voor het heil van Israël. Christus is hun voorbij. En Israël moet weten, dat het niet kan klaar komen met het leven des verbonds indien het zich dood eet aan de zelfzucht van het sadduceïsme.

Ook hier geldt, dat Petrus wil, dat de nieuwe apostel-getuige „met de elf“ zal optreden, en dus gedachtig zal zijn in zijn fel requisitoir tegen de tempel aristocraten aan de beloften Gods aan Abraham en Jakob gedaan.

Het evangelie, uitgaande tot verbreking der schier onverwoestbare drift tot zelfhandhaving, spaart wel geen moment deze positie-keuze van het ik tegenover de genade Gods in de heerlijke opstanding van Jezus Christus, maar het gaat dan toch uit, om ook die zichzelf aan deze schande verloren hebben te zoeken.

En het is dan onversaagd. Sjofele mannetjes staan voor de getabberde heeren van den Joodschen raad. Een van die heeren behoeft maar te reppen van den geeskolom, en de apostelen des Heeren gaan onder de beulshanden. Doch zij zijn getuigen der opstanding. Daarom kunnen ze elk uur in gevaar zijn.

De opstanding verzegelt hun, dat de aristocraten van Jerusalem het lang reeds hebben verloren tegen Jezus, Wien zij toebehooren.

Doch niet alleen in dat besef van hun victorie staan zij in Jerusalem en duiken overal met hun getuigenis op, ook daar waar priesters en hun handlangers elken post bezet hebben.

Ze staan er met zijn twaalven. En in hen ontfermt Zich God over Farizeërs en tollenaars en over de cliënten van den priesteradel. Ook priesters komen tot het geloof, Hand. 6:7.

Toen zullen de Farizeërs er niets meer van begrepen hebben... tenzij hun oogen in geloof opengingen voor de trouw van den God van Abraham, Die in hun theologie reeds lang verdrongen was naar den achtergrond en in de schaduw gezet van de figuur van den patriarch.

W.

R. S.

KERKELIJK LEVEN

Verborgene en geopenbaarde dingen.

Dr. A. Kuyper heeft in zijn theologischen voorlichtingsarbeid herhaaldelijk heengewezen naar de bekende uitspraak: „de verborgene dingen zijn voor den Heere onzen God, maar de geopenbaarde voor onsen onze kinderen“ (Deut. 29:29). Zoals Calvijn in zijn populair voorlichtingsdienst in bepaalde perioden, telkens en telkens maar weer terugkomt op een motief uit Deuteronomium 30 (de versen 11-14, vgl. Rom. 10:6-8), zoo voelt Kuyper zich telkens weer heengedreven naar dat bekende woord uit

Deut. 29. is dan te geopenba. doeling d te laten, naar ons- onze kin verbonds. Woord on laten, in. Het is van Kuy de exegot die bij komst. Jahwe h „are cor viz. the anderen van de ir nog verb is, staat verbonde zich reed gelden al het spoor er een v (min di zou aang tekstgode tekst gek neerkomt verstaand Heere ov gaat ons. Tussch de exege gereform uiterst li dateert, (die we u

Waarom 29:29 hi bepaald opponeer dat hij v ander ge plaats ze aan die woorden haar on die zij d

Neen, naar De uitzicht artikelen schreven was, is i gebracht, uitgeaten Testamet Testamet wijde v uitsprake noemen. constatee trekken, zulke kw op de be ning der wat de vóór Ass

Verbon Hoe m oordeeler tenzij mi migen in te doen), het twee

Ik behi waarscht borgen d dat wij dat deze werkelijk door God omtrent daad dat tot de e als beho in dien l haard du omschrij vóór d getal he wijzen, v van zijn

is niet (verborgt) (1. van den verkiezin

Het v daardt onderstel lofte of „conditie